

AMRAHBANK ASC-də risklərin idarə edilməsi sistemi

Bankda risklərinin idarə olunması sistemi bankın risklərin idarə olunması prosesinin təşkilinə, və ilk növbədə bütün mühüm risklərin müəyyən edilməsi, onların qiymətləndirilməsinin metod və prosedurlarının işlənilib hazırlanması, aşağı salınması (qarşısının alınması) və monitorinqinə münasibətdə kompleks və vahid yanaşmaya əsaslanır.

Risklərin idarə edilməsi siyasətinin düzgün müəyyən olunması, idarə edilməsi və ona nəzarət müvafiq olaraq, idarəetmə orqanları olan Müşahidə Şurası, İdarə Heyəti və Komitələr tərəfindən həyata keçirilir.

Müşahidə Şurası Bankın fəaliyyəti nəticəsində üzləşdiyi bütün risklərin münasib səviyyələrini müəyyən edir, risklərin düzgün müəyyənləşdirən, qiymətləndirən və onlara nəzarəti təmin edən risklərin idarə edilməsi sisteminin yaradılmasını təmin edir. Bu məqsədlə, Müşahidə Şurası tərəfindən Bankın fəaliyyətində mövcud olan risklərin düzgün idarə edilməsini həyata keçirən komitələr yaradılmışdır.

Müşahidə Şurası özü və formalaşdırmış olduğu komitələr vasitəsi ilə risklərin idarə edilməsi siyasətini, standartlarını, proseduralarını, limitləri, riskli sahələr üzrə qərarların qəbul olunması mexanizmlərini, riskli sahələrdə çalışanların məsul şəxslərin səlahiyyət və vəzifələrini müəyyənləşdirir.

Gündəlik risklərin idarə edilməsi üçün isə tam məsuliyyəti İdarə Heyəti və onun tabeliyində olan funksional struktur bölmələri daşıyır.

Risk limitlərinə cari nəzarət, habelə riskin təhlili Risklərin idarə edilməsi Departamenti tərəfindən həyata keçirilir və o, birbaşa İdarə Heyətinə və Risklərin idarə edilməsi komitəsinə bu barədə hesabat verir. Bu Departament riskli sahələrin müəyyən olunması, qiymətləndirilməsi, idarə edilməsinə nəzarətin metodologiyasını, digər struktur bölmələri ilə birlikdə risk xəritələrini, stress testləri və ssenariləri hazırlayır və İdarə Heyəti ilə razılaşdırdıqdan sonra Risklərin İdarə Edilməsi Komitəsinə təqdim edir.

Bankda risklərin idarə edilməsi üzrə qərarqəbuletmə sistemi aşağıdakı kimi bölünmüşdür:

Risklərin idarə edilməsi, bütün növ üzrə risklər, global limitlər – Risklərin idarə edilməsi Komitəsi,

Bazar, faiz, likvidlik, valyuta riskləri –Aktiv və Passivlərin idarə edilməsi Komitəsi,

Kredit, ölkə, ödəməmə, kredit portfeli üzrə cəmlənmə riskləri –Kredit Komitəsi,

Əməliyyat, hüquqi risklər üzrə – İdarə Heyəti, strateji və təşkilati risklər – Müşahidə Şurası

Bankda risklərin idarə edilməsi üzrə qəbul edilmiş qərarların yerinə yetirilməsi üzrə məsuldur:

-Bazar, faiz, likvidlik, valyuta riskləri – Xəzinədarlıq Departamenti;

- a. risklərin idarə edilməsi qaydalarına uyğun hərəkət etmək
- b. risklərlə bağlı AMB-nin qaydaları və daxili qaydalara əməl etmək
- c. yeni risk növləri və riskdə dəyişikliklər haqqında birbaşa rəhbərinə hesabat vermək
- d. risklər üzrə zəruri təlim proqramlarında iştirak etmək
- e. cavabdeh olduqları işləri vaxtında və keyfiyyətlə həyata keçirmək

Risklərin idarə edilməsi departamenti mütəmadi əsasda işçilərə risklərin idarə edilməsi üzrə təlimlər keçirilir.

1. Səlahiyyət bölgüsü və limitlər

Bankda risklərin idarə edilməsi üzrə səlahiyyətlər və limitlər bu siyasət əsasında Müşahidə Şurası tərəfindən müəyyən olunur. Bununla belə qeyd edilməlidir ki, Müşahidə Şurası tərəfindən verilmiş səlahiyyətlər və limitlər daxilində İdarə Heyəti icra orqanları üzrə səlahiyyət və limitləri müəyyən edir.

Bankda minimum aşağıdakı limitlər tətbiq olunur:

- a. Kapital adekvatlığı norması
- b. Cəlb olunmuş vəsaitlərin kapitalla nisbəti (leverage) limiti
- c. Bankın ümumi aktivləri və öhdəlikləri üzrə qlobal limitlər
- d. Qlobal limit çərçivəsində kredit portfeli üzrə - ölkə, sahə, müştəri qurupu, valyuta, region, müddət və kreditin növü üzrə limitlər
- e. Qlobal limit çərçivəsində qiymətli kağızlara investisiya portfeli üzrə - dəyəri stabil və dəyişkən alətlərə, emitentlərin strukturu, sahəsi və qiymətli kağızların növləri üzrə limitlər
- f. Qlobal limit çərçivəsində banklara verilən ssuda və avanslar üzrə - ölkə, bank, məhsulun növü üzrə limitlər
- g. Qlobal limit çərçivəsində banklardan və digər maliyyə institutlarından cəlb edilmiş vəsaitlər üzrə- cəlb etmə mənbəyi, ölkə, valyutası, faiz forması (dəyişkən və sabit), müddəti üzrə limitlər
- h. Qlobal limit çərçivəsində müştərilərdən cəlb edilmiş vəsaitlər-ölkə, müştəri qurupu (korporativ və fərdi), sahə, valyutanın növü, müddəti, məhsulun çeşidi üzrə
- i. Bazar riskləri (kapital, valyuta, faiz və əmtəə-mal riskləri) üzrə- risklərə açıq siyasəti yetirildiyi halda riskə məruz qalma limitləri
- j. Əməliyyat riskləri üzrə maksimum kapital ehtiyatı limitləri
- k. Uzun, cari və ani likvidlik üzrə limitlər
- l. Ayrı-ayrı valyutalar, habelə məcmu valyuta mövqeyi üzrə limitlər
- m. Qərar qəbul etmə üzrə limitlər
- n. Əməliyyatların təsdiqnaməsi üzrə limitlər

- o. Azərbaycan mərkəzi Bankının müəyyən etdiyi bütün digər limitlər çərçivəsində investisiyalar və riskli əməliyyatlar üzrə limitlər

İdarə Heyəti səlahiyyət bölgüsü və limitlərin müəyyən olunması zamanı mövcud siyasətlərə riayət etməklə, an azı aşağıdakı prinsipləri qoruyur.

- a. Nəzarət sistemlərinin adekvatlığını
- b. İşçilərin səriştəliliyini
- c. Rəqabəti
- d. Daxili prosesləri
- e. Bankın ölçüsünü
- f. Proseslərin avtomatlaşdırılması səviyyəsini
- g. Proseslərin səmərəliliyini
- h. Risklərin minimallaşdırılmasını

Aşağıdakı məsələlər üzrə qərarların qəbul olunması Müşahidə Şurasının müstəsna səlahiyyətindədir:

- a. Bankın strateji planının və daxili rəqlamentinin (siyasət, qayda, təlimatlar) qəbulu, onlara əlavə və dəyişiklərin edilməsi
- b. İdarə Heyəti və bankdaxili komitələrin səlahiyyətlərinin və limitlərinin müəyyən olunması
- c. Bankın aktiv və öhdəlikləri üzrə qlobal limitlərinin müəyyən olunması
- d. Bankın öhdəliklərinin kapitalla nisbəti, cəlb olunmalarının mənbəyi, strukturu və onlar üzrə limitlərin və qərarqəbuletmə səlahiyyətlərinin müəyyən olunması
- e. Kredit portfelinin strukturu, onun sahə, məhsul növləri limitlərin və qərarqəbuletmə səlahiyyətlərinin müəyyən olunması
- f. Bütçə xərcləri üzrə qərarqəbuletmə səlahiyyətlərinin müəyyən olunması
- g. Bank qanunvericiliyi ilə verilmiş, Bankın Nizamnaməsində göstərilmiş və AMB-nin normativ-hüquqi sənədlərində, habelə bankın ayrı-ayrı sahələr üzrə siyasətlərində təsbit olunmuş digər səlahiyyətlər.

Risklərin idarə edilməsi sisteminin komponentləri

Risklərin idarə edilməsi sistemi aşağıdakı komponentlərdən ibarətdir:

- a. Ayrı-ayrı risklərin idarə edilməsi üzrə siyasətin müəyyən olunması və tətbiqi
- b. Hər bir risk üzrə risk xəritəsinin hazırlanması və tətbiqi
- c. Risklərin ölçülməsi alətlərinin müəyyən olunması və tətbiqi
- d. Səmərəli səlahiyyət bölgüsü sisteminin yaradılması və tətbiqi
- e. Limitlər sisteminin yaradılması və tətbiqi

- f. Riskə gündəlik nəzarət sisteminin yaradılması və tətbiqi
- g. Risklər üzrə hesabatlılıq sisteminin yaradılması
- h. Bankın tam və ya qismən nəzarət edə bilmədiyi risklər üzrə fəvqaladə hallar planının hazırlanması və onun tətbiqi

Bankda ayrı-ayrı risklərin idarə edilməsi sistemi

Bazar riskləri

- 1) Bankın bazar risklərinin idarə olunması vahid metodologiya ilə tənzimlənir və beynəlxalq standartlar, Bazel komitəsinin tövsiyələri və beynəlxalq təcrübəyə əsaslanır;
- 2) Bank maliyyə bazarında əməliyyatları apararkən idarəçilik və qərarların qəbulunun bütün səviyyələri üzrə mümkün bazar risklərini müəyyən edir;
- 3) risklərin qiymətləndirilməsindəki dövrülük qəbul edilmiş metodikalar, prosedurlar və Bankın kollegial idarəetmə orqanının qərarlarına əsasən müəyyən olunur.
- 4) Ayrı-ayrı bazar alətlərinə münasibətdə limitlərin müəyyən edilməsi, əməliyyat riskinin qiymətləndirilməsi və ona nəzarət, əməliyyatın xüsusiyyətlərindən asılı olmayaraq, vahid standartlara riayət etməklə aparılır.

Bazar risklərinin idarə olunması zamanı aşağıdakı limit və məhdudiyyətlərin əsas növləri:

- kontragentlər üzrə limitlər;
- emitentlər üzrə limitlər;
- portfeller üzrə struktur limitləri;
- açıq valyuta mövqeyi üzrə limitlər;
- müddətlər üzrə aktiv və passivlərin kəsiri üzrə limitlər;
- müddətlər üzrə yerləşdirmənin minimum və cəlb etmənin maksimum tarifləri;
- minimum əməliyyat marjası;
- itkilər üzrə limitlər;
- marjalı ticarət üzrə məhdudiyyətlər;
 - müxtəlif valyutalı diskontlar.

Faiz riskinin əsas mənbələri sırasına aşağıda qeyd olunanlar daxil edilir.

- sabit faiz dərəcəsi olan alətlər üzrə aktivlərin, passivlərin və balansdankənar tələb və öhdəliklərin ödənilməsi müddətlərinin üst-üstə düşməməsi;
- dəyişən faiz dərəcəsi olan alətlər üzrə aktivlərin, passivlərin və balansdankənar tələb və öhdəliklərin ödənilməsi müddətlərinin üst-üstə düşməməsi (faiz dərəcəsinin dəyişdirilməsi riski);
- qəti müəyyən edilmiş faiz dərəcəsi olan maliyyə alətləri üçün, ödəniş müddətləri üst-üstə düşdükdə — Bank tərəfindən yerləşdirilən və cəlb

olunan resurslar üzrə faiz dərəcələrinin dəyişməsi dərəcəsinin üst-üstə düşməməsi; dəyişən faiz dərəcəsi olan maliyyə alətləri üçün, həmin faiz dərəcəsi eyni dövrlər üzrə dəyişdikdə – faiz dərəcələrinin dəyişmə həcmnin üst-üstə düşməməsi (baza riski);

Faiz riskinin operativ idarə olunmasını Xəzinədarlıq GAP-analiz, əməliyyat marjasının cari səviyyəsinə istinadən Bankın kollegial idarəetmə orqanı və ya səlahiyyətli vəzifəli şəxsi tərəfindən qəbul edilmiş qərarlara əsasən aparır.

Faiz risklərinin idarə olunmasının obyektləri

- təklif edilən məhsullar üzrə faiz dərəcələri;
- əməliyyat marjası.

Faiz riskinin idarə olunması və nəzarətdə saxlanılması məqsədi ilə aşağıdakılardan istifadə olunur:

- müddətlər üzrə yerləşdirmənin minimum və cəlb etmənin maksimum dərəcələri, minimum əməliyyat marjasının müəyyən olunması;
- aktiv və passiv əməliyyatlar üzrə dərəcələrin müəyyən edilmiş məhdudiyyətlərə cavab verməsinə nəzarət;
- əməliyyat marjasının monitorinq.

Valyuta riskinin təhlili və qiymətləndirilməsi üçün aşağıdakılardan istifadə edilir:

- valyuta məzənnələrinin dəyişkənliyi, valyuta məzənnələri arasında asılılıq, valyutaların sərbəst konvertasiyası (likvidliyi);
- stress-testlər, ssenari təhlili və həssaslıq təhlili;
- Xarici amillərin təsirinin kəmiyyət qiymətləndirilməsi (valyuta bazarında tendensiyaların təhlili və s.)

Valyuta riskinin məhdudlaşdırılması məqsədi ilə aşağıdakılardan istifadə olunur:

- valyuta riski üzrə mövqeyin həcmi;
- ayrıca valyuta üzrə açıq mövqeyin həcmi;
- açıq mövqələrin müddəti;
- mövqeyin şərtsiz bağlanması minimal qiyməti;

Açıq valyuta mövqeyinin artım tempinin operativ idarə olunmasını Xəzinədarlıq Bankın kollegial idarəetmə orqanı və ya səlahiyyətli vəzifəli şəxsi tərəfindən təsdiq edilmiş limitlərə istinadən həyata keçirir.

Likvidlik riskləri

Likvidlik risklərinin idarə edilməsi Bankın Xəzinədarlıq departamenti tərəfindən Bankın ayrıca normativ sənədlərində təsbit edilmiş parametrlərə uyğun olaraq aparılır.

Likvidlik riskinin idarə olunmasının əsas prinsipləri:

- 1) Bankın ödəniş qabiliyyətini təmin etməkdən ötrü likvid aktivlərin məqbul həcmdə saxlanılması;
- 2) Mərkəzi Bankın müəyyən etdiyi tələblərə uyğun olaraq likvidlik normalarına riayət;
- 3) müvafiq müddətli resursların mövcudluğu halında aktiv əməliyyatların maliyyələşdirilməsi;

4) fors-major halları üçün Bankın maliyyə sabitliyini təmin etmək məqsədi ilə, likvid aktivlər formasında ehtiyatlar yaradılır.

Kredit riskləri

Bankda risklərinin idarə olunması sistemi bankın kredit siyasəti və bankın kredit siyasətini müəyyən edən digər əsas sənədlərə əsasən aparılır. Həmin sənədlər təsdiq olunur, mütəmadi olaraq Bankın İdarə heyəti tərəfindən onlara yenidən baxılır və deyilən dəyişikliklər Bankın Müşahidə Şurası tərəfindən təsdiq edilir;

Kredit risklərinin müəyyən edilməsi və idarə olunması kredit riskini daşıyan bütün məhsul və əməliyyatlara münasibətdə aparılır;

Kreditlərin təqdim olunması qəti olaraq müəyyən edilmiş meyarlara istinadən həyata keçirilir;

Kredit limitləri borc alanlar və kontragentlər, əlaqəli borc alanlar səviyyəsi üzrə müəyyən olunur və həm balans, həm də balansdankənar əməliyyatlar üzrə müxtəlif risk növlərini əhatə edir;

Yeni kreditlərin verilməsinin, habelə mövcud kreditlərin şərtlərinin və təkrar maliyyələşdirilməsinin təsdiqinə dair qəti olaraq müəyyən edilmiş proses tətbiq olunur;

Portfel və kontragentlərə münasibətdə cari monitoring sistemi və kredit risklərinə nəzarətdən istifadə olunur;

Kreditlərin vəziyyətinin monitoringi aparılır, o cümlədən onlar üzrə yaradılmış ehtiyatların kifayət səviyyədə olması yoxlanılır;

Kredit portfelinin tərkib hissələri və keyfiyyətinin monitoringi aparılır;

Bankın kredit risklərinin idarə olunması üçün istifadə edilən proseslərin müstəqil cari qiymətləndirilməsi aparılır;

Kredit işinin təşkili və qəbul edilə bilən risklərin artımı prudensial standartlar, normativlər və daxili limitlərə cavab verir;

Kredit risklərinin idarə olunması sistemi Bankda risklərin idarə olunması sisteminin vahid hissəsini təşkil edir və aşağıda qeyd edilən kredit biznes-proseslərinin tərkib hissələrindən ibarət olur:

1) konkret kredit məhsulları/sövdələşmələr üzrə kredit riskinin təhlili və qiymətləndirilməsi;

2) kredit məhsulunun təqdim olunması/kredit sövdələşməsinin həyata keçirilməsi barəsində qərarların qəbul olunması;

3) borclar üzrə mümkün itkilər üçün ehtiyatların yaradılması;

5) kredit məhsullarının təminatı;

6) kredit məhsulunun verilməsi, monitoringi və müşahidəsi üzrə ilkin və sonrakı nəzarət;

Kredit riskini daşıyan kreditlərin və digər məhsulların verilməsi və verilməsi şərtlərinin dəyişdirilməsi barəsində qərarların qəbul olunması qaydası, Bankın kollegial idarəetmə orqanlarının səlahiyyətləri və kreditlər üzrə qərarların qəbul olunması ilə əlaqədar səlahiyyət bölgüsü məsələsi Bankın ayrıca daxili sənədləri ilə müəyyən olunur.

Kredit risklərinin səviyyəsinin aşağı salınmasına yönəlmiş mümkün tədbirlər:

- kredit portfelinin strukturunun dəyişdirilməsi, o cümlədən də yüksək riskli kreditlərin verilməsindən imtina və yüksək etibarlı borc alanlara verilmiş borclər hesabına kredit portfelinin formalaşdırılması vasitəsi ilə;

- əlavə təminatın rəsmiləşdirilməsi, potensial problemlə kreditlər üzrə vəsaitlərin ayrılmasının dayandırılması, ayrı-ayrı borc alanların fəaliyyəti üzərində nəzarətə dair əlavə tədbirlərin işlənilib hazırlanması;

- Bankın kollegial idarəetmə orqanları və İdarə Heyətinə kredit riskinin səviyyəsinin artması barəsində məlumatın təqdim olunması və Risk-menecmenti xidməti tərəfindən risklərin səviyyəsinin aşağı salınması üzrə təkliflərin verilməsi.

Əməliyyat riskləri

Bankda əməliyyat risklərinin idarə edilməsi sisteminin yaradılması zamanı aşağıdakı əsas prinsiplərdən istifadə edilir.

- 1) bölmələrin rəhbərləri tabeliklərində olduğu bölmələrin funksiyalarına aid olan əməliyyat risklərinə nəzarət edilməsinə məsuliyyət daşıyırlar;
- 2) riskin iqtisadi səmərəlik prinsipi əsasında idarə olunması;
- 3) risklərin idarə olunması mədəniyyətinin təşviqi;
- 4) əməliyyat risklərinin kəmiyyət və keyfiyyətə qiymətləndirilməsinin tətbiqi;
- 5) risklərin kompleks təhlili.

Əməliyyat risklərinin idarə edilməsi prosesində idarəetmə obyektləri aşağıdakılardır:

- biznes-proseslər, yeni məhsul və biznes istiqamətləri;
- hesablaşma əməliyyatları;
- səlahiyyətlərin bölgüsü prosesi;
- fəaliyyətin reqlamentləşdirilməsi prosesləri;
- informasiya texnologiyalarının tətbiqi və istifadəsi prosesləri;
- insan resurslarının idarə olunması prosesləri;
- fəvqəladə hallar, təbii və texnogen xarakterli hadisələr və xaricdən müdaxilə riskinin qarşısının alınmasına xidmət edən proseslər.

Bankda əməliyyat risklərinin idarə olunmasının aşağıdakı üsullarından istifadə olunur:

- fəaliyyətin miqyasına uyğun olan daxili nəzarət üzrə sistem və prosedurlar;
- texnologiyaların, informasiya, daxili və xarici təhlükəsizliyin, insan resurslarının idarə olunması sistemlərinin formalaşdırılması.

Əməliyyat risklərinin idarə olunması istiqaməti üzrə Risklərin İdarə edilməsi üzrə strukturun aşağıdakı funksiyaları vardır:

- əməliyyat risklərinin idarə olunması sisteminin yaradılması
- əməliyyat risklərinin idarə olunması sistemi ilə əlaqədar normativ bazanın yaradılması;
- əməliyyat risklərinin eyniləşdirilməsi və monitorinqi;
 - əməliyyat risklərinin məhdudlaşdırılması üzrə prosedur və texnologiyaların işlənilib hazırlanması və tətbiqi işində iştirak;
 - idarəçilik hesabatlarının tərtib edilməsi;

Risqlərin idarəedilməsi alətlərinin müəyyən olunması

Bankın İdarə Heyəti aşağıdakı metodlardan istifadə etməklə hər bir risk üzrə ehtimal olunan itgiləri hesablayır və onların məcmusunun kapitala olan münasibətindən asılı olaraq, ayrı-ayrı risklər üzrə siyasətlərə yenidən baxılması üzrə Müşahidə Şurasına konkret təkliflər verir:

- a. Riskə məruz dəyər metodu
- b. Senarilərin tətbiqi üzrə stress test metodu
- c. Həssaslıq təhlili üzrə stress test metodu

Riskin ölçülməsi alətləri risk xəritəsində göstərilən struktur tərəfindən və müddətlərdə təqdim edilir.

Risqlərə nəzarət

Bankda risklərin gündəlik idarə edilməsinə nəzarət üçün məsul orqan İdarə Heyəti, risklərin düzgün idarə edilməsinə nəzarət sistemlərinin işləməsinə nəzarət üçün məsul orqan isə Daxili Audit Departamentidir.